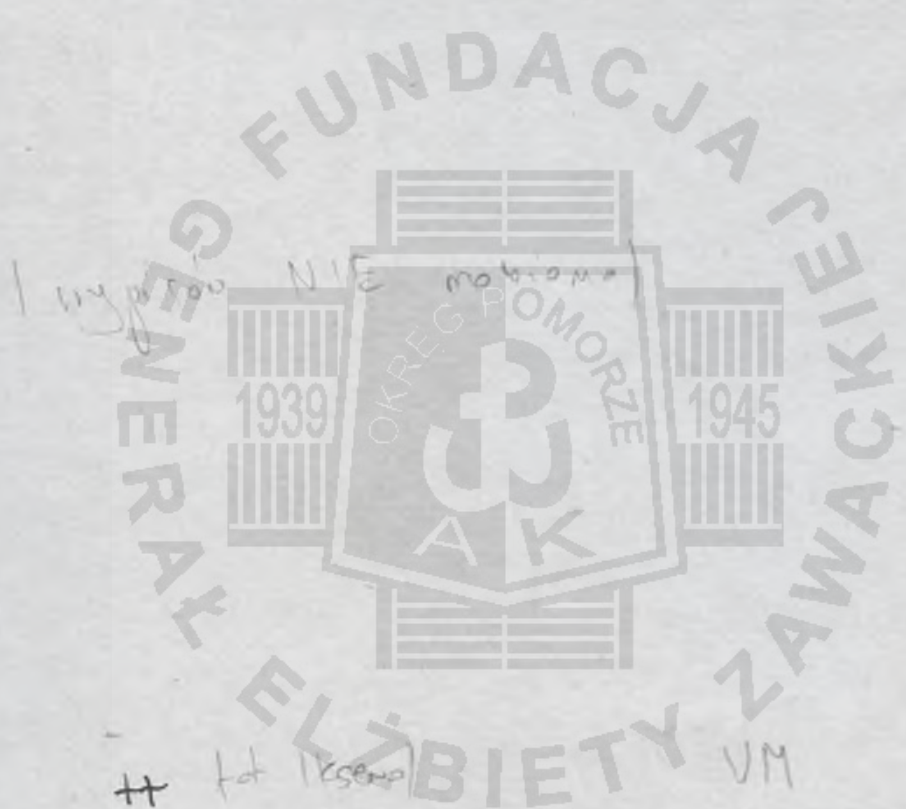

MEMORIAŁ

General Marii Wittek

POW
KWIATKOWSKA Maria

| JAXA-KWIATKOWSKA |

20m. Stefamowske

ps. "Elle", "Dębske"

| 1887-1976 |

3070 | WSK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — KWIATKOWSKA Marie
Jana-Kwiatkowska
z domu Stefomowska

I/1. Relacja —

3070 / WSK

I/2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące osoby relatora —

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓

III/1 — Materiały dotyczące rodziny relatora —

III/2 — Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 — Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III/4 — Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 — inne...

IV. Korespondencja ✓

V. Nazwiskowe karty informacyjne ✓

VI. Fotografie (patrz plik II)

II Materiały uzupełniające relację

- Biogram H. Kwiatkowskiej, wydruk, k. 2 s. 1-2.
- Biogram H. Kwiatkowskiej, przesłany przez M. Sulej i W. Miazek w 2004r., wydruk, k. 4 s. 3-6 (2 egz).
- Biogram H. Kwiatkowskiej, oprac. przez E. Zawacka i D. Kramp, 2005r., wydruk, k. 3 s. 11-13 (2 egz. k. 4 s. 11-14).
- Biogram H. Kwiatkowskiej, przesłany przez J. Dufret w 2005r., wydruk, k. 2 s. 18-19
- Biogram H. Kwiatkowskiej, przesłany przez A. Cieślak w 2005r., wydruk, k. 1 s. 20

1-dz. 1754 | WSK-412 zob Stefanowska Marie
"By mi odesłał" 5/117

M Sul / 5/91

II/1

Maria Ella KWIATKOWSKA zam. STEFANOWSKA

Urodziła się 28 kwietnia 1887r. w Twerze jako córka Stanisława i Józefy z Huszczów.

Liceum i studia kończyła we Lwowie. Tam też działała w organizacjach „P” oraz „Z”. Od 1909r. była kolejno członkiem „Zarzewia”, „Armii Polskiej” i Drużyn Strzeleckich. Po zamieszkaniu w Warszawie uczestniczyła w tworzeniu harcerstwa żeńskiego i Oddziału Żeńskiego Drużyn Strzeleckich. Uczestniczyła razem z Adamem Kocem, Karolem Rybasiewiczem i Aleksandrem Tomaszewskim w zebraniu, które odbyło się w Warszawie w połowie sierpnia 1914r, na którym dokonano zjednoczenia Polskich Drużyn Strzeleckich i Związku Walki Czynnej w zaborze rosyjskim. W październiku 1914r. została mianowana komendantką Oddziału Żeńskiego POW oraz członkiem Komendy Naczelnej POW. W POW występowała pod ps. Ella oraz Dębska. W sierpniu 1915r., w chwili wyjścia Rosjan z Warszawy, wspólnie z Jadwigą Barthel de Weydenthal uczestniczyła w powołaniu Komendy Wojsk Polskich na Zamku Królewskim. W marcu 1916r. przeszła do pracy w Centralnym Komitecie Narodowym. W latach 1915-1918 uczestniczyła także w pracach Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego jako członkini Zarządu Naczelnego tej organizacji.

Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza z dnia 17 maja 1922r. została odznaczona orderem wojskowym Virtuti Militari V klasy (L. k. 7565).

We wniosku o nadanie jej tego odznaczenia sporządzonym w dniu 1 marca 1920r. kpt. Kazimierz Libelt pisał: *„Ella Kwiatkowska Stefanowska od zaczątków Polskiej Organizacji została naznaczona na odpowiedzialne stanowisko komendantki Oddziału Żeńskiego P.O.W. w Warszawie. Pod jej kierownictwem powstaje silna organizacja żeńska dostarczająca stale Komendzie Naczelnej wywiadowczyń, kurierki i pracownice do techniki wybuchowej. Ella Kwiatkowska sama bierze udział w wyszkoleniu bojowym oddziału żeńskiego, a następnie przeprowadza szereg wywiadów z poświęceniem*

i narażeniem życia. Jest duszą środowiska warszawskiej organizacji i w najtrudniejszych momentach podtrzymuje na duchu słabszych. Zorganizowana przez nią pomoc techniczna pozwala Komendzie Naczelnej zachować całkowitą konspirację i ująć rąk policji rosyjskiej. Jako członek Komendy Naczelnej Kwiatkowska bierze udział w opracowaniu wszystkich akcji przeprowadzanych na tyłach wojsk rosyjskich, nie cofając się przed ich wykonaniem, jak to miało miejsce w przededniu opuszczenia Warszawy przez wojska rosyjskie, gdy sama pracowała w najtrudniejszych warunkach konspiracji przygotowując materiały wybuchowe dla warszawskiego oddziału lotnego.....”

W dniu 12 marca 1931r. została odznaczona także Krzyżem Niepodległości z Mieczami. Była także wyróżniona Odznaką „Za wierną służbę” oraz Krzyżem POW.

W małżeństwie z Bohdanem Stefanowskim, profesorem Politechniki Warszawskiej miała troje dzieci: Jerzego, ur. 1 sierpnia 1920r., Marię, ur. 22 czerwca 1922r. i Adama, ur. 24 grudnia 1927r. (Maria Stefanowska, uczestniczka Powstania Warszawskiego, przebywała jako podporucznik AK w obozie jenieckim IV B Mühlberg.)

W okresie międzywojennym nie pracowała zawodowo zajmując się wychowaniem dzieci i prowadzeniem domu (przy ul. Koszykowej 75 m 7). Uczestniczyła także w pracach Naczelnictwa ZHP, Związku b. Drużyniaczek oraz Związku b. Peowiaków w którym była członkinią Zarządu Głównego.

Źródła:

CAW, syg. VM 25-1838 (Ella Maria Kwiatkowska Stefanowska).

Dz. Pers. MSWojsk. Nr 59 z dnia 30.12.1922r.

MP nr 64/1931.

WIEPW, t.4, s. 614.

Dziesięciolecie Polski Odrodzonej, 1918-1928, Warszawa 1933 (wyd. 2), s. 870 (fot.).

Jędrzejewicz W., P.O.W. i Batalion Warszawski....., s. 83, 114, 195, 201.

Nałęcz T., Polska Organizacja Wojskowa....., s. 14, 24.

Szymańska J., Na terenie rosyjskiego szpitala, w: Wierna służba ....., s. 226.

Śliwińska L., Liga Kobiet Pogotowia Wojennego, w: Służba Ojczyźnie ....., s. 165.

UZUPEŁNIONY

o 2075 CIG

m. s. n. / 591

Maria Gabriela „Ella” KWIATKOWSKA zam. STEFANOWSKA

Urodziła się 28 kwietnia 1887r. w Twerze jako córka Stanisława i Józefy z Huszczów.

Liceum i studia kończyła we Lwowie. Tam też działała w organizacjach młodzieżowych „Przyszłość” („Pet”) oraz w Związku Młodzieży Polskiej („Zet”). Od 1909r. była kolejno członkiem „Zarzewia”, „Armii Polskiej” i Drużyn Strzeleckich. Po zamieszkaniu w Warszawie uczestniczyła w tworzeniu harcerstwa żeńskiego i Oddziału Żeńskiego Drużyn Strzeleckich. Uczestniczyła razem z Adamem Kocem, Karolem Rybasiewiczem i Aleksandrem Tomaszewskim w zebraniu, które odbyło się w Warszawie w połowie sierpnia 1914r, na którym dokonano zjednoczenia Polskich Drużyn Strzeleckich i Związku Walki Czynnej w zaborze rosyjskim. W październiku 1914r. została mianowana komendantką Oddziału Żeńskiego POW oraz członkiem Komendy Naczelnej POW. W POW występowała pod ps. Ella oraz Dębska. W sierpniu 1915r., w chwili wyjścia Rosjan z Warszawy, wspólnie z Jadwigą Barthel de Weydenthal uczestniczyła w powołaniu Komendy Wojsk Polskich na Zamku Królewskim. W marcu 1916r. przeszła do pracy w Centralnym Komitecie Narodowym. W latach 1915-1918 uczestniczyła także w pracach Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego jako członkini Zarządu Naczelnego tej organizacji.

Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza z dnia 17 maja 1922r. została odznaczona orderem wojskowym Virtuti Militari V klasy (L. k. 7565).

We wniosku o nadanie jej tego odznaczenia sporządzonym w dniu 1 marca 1920r. kpt. Kazimierz Libelt pisał: „*Ella Kwiatkowska Stefanowska od początków Polskiej Organizacji została naznaczona na odpowiedzialne stanowisko komendantki Oddziału Żeńskiego P.O.W. w Warszawie. Pod jej kierownictwem powstaje silna organizacja żeńska dostarczająca stale Komendzie Naczelnej wywiadowczyń, kurierki i pracownice do techniki wybuchowej. Ella Kwiatkowska sama bierze udział w wyszkoleniu bojowym oddziału żeńskiego, a następnie przeprowadza szereg wywiadów z poświęceniem i narażeniem życia. Jest duszą środowiska warszawskiej organizacji i w najtrudniejszych momentach podtrzymuje na duchu słabszych. Zorganizowana przez nią pomoc techniczna pozwala Komendzie Naczelnej zachować całkowitą konspirację i ująć ręk policji rosyjskiej. Jako członek Komendy Naczelnej Kwiatkowska bierze udział w opracowaniu wszystkich akcji przeprowadzanych na tyłach wojsk rosyjskich, nie cofając się przed ich wykonaniem, jak to miało miejsce w przededniu opuszczenia Warszawy przez wojska rosyjskie, gdy sama pracowała w najtrudniejszych warunkach konspiracji przygotowując materiały wybuchowe dla warszawskiego oddziału lotnego.....*”

W dniu 12 marca 1931r. została odznaczona także Krzyżem Niepodległości z Mieczami. Była także wyróżniona Odznaką „Za wierną służbę” oraz Krzyżem POW.

W okresie międzywojennym nie pracowała zawodowo zajmując się wychowaniem dzieci i prowadzeniem domu (przy ul. Koszykowej 75 m 7). Uczestniczyła także w pracach Naczelnictwa ZHP, Związku b. Drużyniczek oraz Związku b. Peowiaków w którym pełniła funkcję członkini Zarządu Głównego. W czasie II wojny światowej uczestniczyła w niesieniu pomocy więźniom Pawiaka. Współpracowała ściśle z wieloma swymi dawnymi podkomendnymi i towarzyszkami walki o niepodległość Polski, m.in. z Wandą Gertz, Zofią Herfurtową, Dionizją Wyszynską i swoją kuzynką, Wandą Pełczyńską. Po wojnie nie pracowała zajmując się domem i rodziną. Zmarła 18 maja 1976r. Prochy jej spoczęły w grobowcu rodzinnym na Powązkach.

W dniu 10 września 1918r. wyszła za Bohdana Stefanowskiego. Ślub brali w Kościele SS. Kanoniczek na Placu Teatralnym.

Jej mąż, syn Adama i Zofii z Kamińskich, urodził się w 1883r. w Lublinie. W 1904r. ukończył z odznaczeniem studia na Wydziale Mechanicznym Politechniki Lwowskiej. W następnych latach studiował w Dreźnie i Berlinie-Charlottenburgu. W latach 1910-1914 był adiunktem na Katedrze Teorii Maszyn Ciepłych Politechniki Lwowskiej, a następnie docentem i profesorem nadzwyczajnym na Katedrze Pomiarów

Maszyn. W latach I wojny światowej pracował jako doradca techniczny i projektant zakładów przemysłowych na południu Rosji. W 1918r. został powołany na Katedrę Termodynamiki Technicznej Politechniki Warszawskiej. W 1923r. został mianowany profesorem zwyczajnym. Pracował także w wielu organizacjach naukowych II Rzeczypospolitej, m.in. był sekretarzem Polskiego Komitetu Energetycznego. Był także doradcą Ministerstwa Spraw Wojskowych. Przyczynił się do rozwoju Towarzystwa Bratniej Pomocy Studentów Politechniki Warszawskiej. W okresie okupacji niemieckiej dalej pracował na Politechnice przemienionej na Państwową Wyższą Szkołę Techniczną. Uczestniczył w tajnym nauczaniu. Brał udział w rozszyfrowaniu konstrukcji i działania niemieckich rakiet V-1 i V-2. W czasie Powstania Warszawskiego został ciężko ranny odłamkiem granatu. Po upadku Powstania znalazł się przejściowo w obozie w Pruszkowie. W 1945r. został powołany na stanowisko rektora tworzonej wtedy Politechniki Łódzkiej. W 1949r. wrócił na Politechnikę Warszawską na stanowisko profesora na Katedrze Teorii Maszyn Ciepłych i kierownika Zakładu Techniki Ciepłej. Pełnił także funkcję przewodniczącego Komitetu Budowy Maszyn PAN. Był najwybitniejszym w Polsce specjalistą w dziedzinie techniki ciepłej i chłodnictwa. Po powrocie do Warszawy razem z rodziną mieszkał przy ul. Nowowiejskiej 22. Zmarł 3 stycznia 1976r. Został pochowany na Powązkach.

Mieli troje dzieci: Jerzego, ur. 1 sierpnia 1920r., Marię, ur. 22 czerwca 1922r. i Adama, ur. 24 grudnia 1927r.

Jerzy w 1939r. ukończył Gimnazjum im. St. Staszica. Jesienią 1941r. wstąpił na Wydział Mechaniczny Szkoły Budowy Maszyn im. Wawelberga i Rotwandta. W latach 1942-1944 studiował w PWST także na Wydziale Mechanicznym. Niemal przez całą okupację, od 16 września 1940r. do 6 września 1944r. pracował jako spawacz, a następnie mechanik w Elektrowni Miejskiej przy Wybrzeżu Kościuszkowskim. Był przez cały ten okres dowódcą plutonu „Elektrownia” AK. W Powstaniu Warszawskim walczył w Zgrupowaniu „Krybar”, a po jego rozwiązaniu w Zgrupowaniu „Zaremba-Piorun”. W dniu 11 września 1944r. poślubił Irenę Janinę Chodkiewiczównę. Po upadku Powstania obydwoje przebywali w obozie na terenie Niemiec. Do kraju wrócili w październiku 1946r. Ukończyli studia – Jerzy na Politechnice Łódzkiej, a jego żona w SGPiS. Jerzy Stefanowski po studiach przez około dwa lata pracował jako inżynier-projektant w różnych firmach, a następnie, od 1 września 1950r. jako starszy asystent na Wydziale Mechanicznym Politechniki Warszawskiej.

Maria Stefanowska, w okresie okupacji, pod ps. Krystyna, od końca 1941r. do września 1942r. kierowniczką Zespołu II tzw. dromaderek Tajnych Wojskowych Zakładów Wydawniczych „Drukarnia”, a następnie członek Oddziału Osłonowego TWZW, słuchaczka szkoły prof. Zaorskiego (tajnego Wydziału Lekarskiego UW), uczestniczka Powstania Warszawskiego, przebywała jako podporucznik AK w obozie jenieckim IV B Mühlberg. Jeszcze na terenie Niemiec wyszła za mąż za por. **Odechowskiego** z 1 Dywizji Pancерnej gen. Maczka. Po powrocie do kraju dokończyła studia medyczne i następnie pracowała jako chirurg w szpitalach warszawskich. Zmarła w 1980r. Była odznaczona Krzyżem Walecznych.

Adam Stefanowski podczas okupacji niemieckiej należał do AK pod komendą swego brata w „Elektrowni”. Po upadku Powstania przebywał razem z rodzicami w obozie w Pruszkowie. W latach 50-tych ukończył architekturę na Politechnice Warszawskiej. Pracował jako architekt-projektant m.in. przy budowie osiedli na Saskiej Kępie. Obecnie na emeryturze.

Źródła:

A PW, syg. ap 520 (Bohdan Stefanowski), ap 29 (Jerzy Stefanowski).
 CAW, syg. VM 25-1838 (Ella Maria Kwiatkowska Stefanowska).
 Dz. Pers. MSWojsk. Nr 59 z dnia 30.12.1922r.
 DW UdsKiOR, relacja Adama Stefanowskiego z 15.11.2001r. i 17. 11. 2001r.
 Monitor Polski nr 64/1931.
 WIEPW, t.4, s. 614.
 Doktorzy Honoris Causa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2000, s. 75-77.
 Dziesięciolecie Polski Odrodzonej, 1918-1928, Warszawa 1933 (wyd. 2), s. 870 (fot.).
 Jędrzejewicz W., P.O.W. i Batalion Warszawski....., s. 83, 114, 195, 201.
 Nałęcz T., Polska Organizacja Wojskowa....., s. 14, 24.
 Szymańska J., Na terenie rosyjskiego szpitala, w: Wierna służba ....., s. 226.
 Śliwińska L., Liga Kobiet Pogotowia Wojennego, w: Służba Ojczyźnie ....., s. 165.
 Wojewódzki M., W tajnych drukarniach Warszawy 1939-1944. Wspomnienia, Warszawa 1976, s. 267, 326.

Maria Gabriela „Ella” KWIATKOWSKA zam. STEFANOWSKA

Urodziła się 28 kwietnia 1887r. w Twerze jako córka Stanisława i Józefy z Huszczów.

Liceum i studia kończyła we Lwowie. Tam też działała w organizacjach młodzieżowych „Przyszłość” („Pet”) oraz w Związku Młodzieży Polskiej („Zet”). Od 1909r. była kolejno członkiem „Zarzewia”, „Armii Polskiej” i Drużyn Strzeleckich. Po zamieszkaniu w Warszawie uczestniczyła w tworzeniu harcerstwa żeńskiego i Oddziału Żeńskiego Drużyn Strzeleckich. Uczestniczyła razem z Adamem Kocem, Karolem Rybasiewiczem i Aleksandrem Tomaszewskim w zebraniu, które odbyło się w Warszawie w połowie sierpnia 1914r, na którym dokonano zjednoczenia Polskich Drużyn Strzeleckich i Związku Walki Czynnej w zaborze rosyjskim. W październiku 1914r. została mianowana komendantką Oddziału Żeńskiego POW oraz członkiem Komendy Naczelnej POW. W POW występowała pod ps. Ella oraz Dębska. W sierpniu 1915r., w chwili wyjścia Rosjan z Warszawy, wspólnie z Jadwigą Barthel de Weydenthal uczestniczyła w powołaniu Komendy Wojsk Polskich na Zamku Królewskim. W marcu 1916r. przeszła do pracy w Centralnym Komitecie Narodowym. W latach 1915-1918 uczestniczyła także w pracach Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego jako członkini Zarządu Naczelnego tej organizacji.

Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza z dnia 17 maja 1922r. została odznaczona orderem wojskowym Virtuti Militari V klasy (L. k. 7565).

We wniosku o nadanie jej tego odznaczenia sporządzonym w dniu 1 marca 1920r. kpt. Kazimierz Libelt pisał: „*Ella Kwiatkowska Stefanowska od początków Polskiej Organizacji została naznaczona na odpowiedzialne stanowisko komendantki Oddziału Żeńskiego P.O.W. w Warszawie. Pod jej kierownictwem powstaje silna organizacja żeńska dostarczająca stale Komendzie Naczelnej wywiadowczynie, kurierki i pracownice do techniki wybuchowej. Ella Kwiatkowska sama bierze udział w wyszkoleniu bojowym oddziału żeńskiego, a następnie przeprowadza szereg wywiadów z poświęceniem i narażeniem życia. Jest duszą środowiska warszawskiej organizacji i w najtrudniejszych*

momentach podtrzymuje na duchu słabszych. Zorganizowana przez nią pomoc techniczna pozwala Komendzie Naczelnej zachować całkowitą konspirację i ująć ręk policji rosyjskiej. Jako członek Komendy Naczelnej Kwiatkowska bierze udział w opracowaniu wszystkich akcji przeprowadzanych na tyłach wojsk rosyjskich, nie cofając się przed ich wykonaniem, jak to miało miejsce w przededniu opuszczenia Warszawy przez wojska rosyjskie, gdy sama pracowała w najtrudniejszych warunkach konspiracji przygotowując materiały wybuchowe dla warszawskiego oddziału lotnego.....”

W dniu 12 marca 1931r. została odznaczona także Krzyżem Niepodległości z Mieczami. Była także wyróżniona Odznaką „Za wierną służbę” oraz Krzyżem POW.

W okresie międzywojennym nie pracowała zawodowo zajmując się wychowaniem dzieci i prowadzeniem domu (przy ul. Koszykowej 75 m 7). Uczestniczyła także w pracach Naczelnictwa ZHP, Związku b. Drużyniczek oraz Związku b. Peowiaków w którym pełniła funkcję członkini Zarządu Głównego. W czasie II wojny światowej uczestniczyła w niesieniu pomoc więźniom Pawiaka. Współpracowała ściśle z wieloma swymi dawnymi podkomendnymi i towarzyszkami walki o niepodległość Polski, m.in. z Wandą Gertz, Zofią Herfurtową, Dionizją Wyszynską i swoją kuzynką, Wandą Pelczyńską. Po wojnie nie pracowała zajmując się domem i rodziną. Zmarła 18 maja 1976r. Prochy jej spoczęły w grobowcu rodzinnym na Powązkach.

W dniu 10 września 1918r. wyszła za Bohdana Stefanowskiego. Ślub brali w Kościele SS. Kanoniczek na Placu Teatralnym.

Jej mąż, syn Adama i Zofii z Kamińskich, urodził się w 1883r. w Lublinie. W 1904r. ukończył z odznaczeniem studia na Wydziale Mechanicznym Politechniki Lwowskiej. W następnych latach studiował w Dreźnie i Berlinie-Charlottenburgu. W latach 1910-1914 był adiunktem na Katedrze Teorii Maszyn Ciepłych Politechniki Lwowskiej, a następnie docentem i profesorem nadzwyczajnym na Katedrze Pomiarów Maszyn. W latach I wojny światowej pracował jako doradca techniczny i projektant zakładów przemysłowych na południu Rosji. W 1918r. został powołany na Katedrę Termodynamiki Technicznej Politechniki Warszawskiej. W 1923r. został mianowany profesorem zwyczajnym. Pracował także w wielu organizacjach naukowych II Rzeczypospolitej, m.in. był sekretarzem Polskiego Komitetu Energetycznego. Był także doradcą Ministerstwa Spraw Wojskowych. Przyczynił się do rozwoju Towarzystwa Bratniej Pomocy Studentów Politechniki Warszawskiej. W okresie okupacji niemieckiej dalej pracował na Politechnice przemienionej na Państwową Wyższą Szkołę Techniczną.

Uczestniczył w tajnym nauczaniu. Brał udział w rozszyfrowaniu konstrukcji i działania niemieckich rakiet V-1 i V-2. W czasie Powstania Warszawskiego został ciężko ranny odłamkiem granatu. Po upadku Powstania znalazł się przejściowo w obozie w Pruszkowie. W 1945r. został powołany na stanowisko rektora tworzonej wtedy Politechniki Łódzkiej. W 1949r. wrócił na Politechnikę Warszawską na stanowisko profesora na Katedrze Teorii Maszyn Ciepłych i kierownika Zakładu Techniki Ciepłej. Pełnił także funkcje przewodniczącego Komitetu Budowy Maszyn PAN. Był najwybitniejszym w Polsce specjalistą w dziedzinie techniki ciepłej i chłodnictwa. Po powrocie do Warszawy razem z rodziną mieszkał przy ul. Nowowiejskiej 22. Zmarł 3 stycznia 1976r. Został pochowany na Powązkach.

Mieli troje dzieci: Jerzego, ur. 1 sierpnia 1920r., Marię, ur. 22 czerwca 1922r. i Adama, ur. 24 grudnia 1927r.

Jerzy w 1939r. ukończył Gimnazjum im. St. Staszica. Jesienią 1941r. wstąpił na Wydział Mechaniczny Szkoły Budowy Maszyn im. Wawelberga i Rotwandta. W latach 1942-1944 studiował w PWST także na Wydziale Mechanicznym. Niemal przez całą okupację, od 16 września 1940r. do 6 września 1944r. pracował jako spawacz, a następnie mechanik w Elektrowni Miejskiej przy Wybrzeżu Kościuszkowskim. Był przez cały ten okres dowódcą plutonu „Elektrownia” AK. W Powstaniu Warszawskim walczył w Zgrupowaniu „Krybar”, a po jego rozwiązaniu w Zgrupowaniu „Zaremba-Piorun”. W dniu 11 września 1944r. poślubił Irenę Janinę Chodkiewiczównę. Po upadku Powstania obydwójce przebywali w obozie na terenie Niemiec. Do kraju wrócili w październiku 1946r. Ukończyli studia – Jerzy na Politechnice Łódzkiej, a jego żona w SGPiS. Jerzy Stefanowski po studiach przez około dwa lata pracował jako inżynier-projektant w różnych firmach, a następnie, od 1 września 1950r. jako starszy asystent na Wydziale Mechanicznym Politechniki Warszawskiej.

Maria Stefanowska, w okresie okupacji, pod ps. Krystyna, od końca 1941r. do września 1942r. kierowniczką Zespołu II tzw. dromaderek Tajnych Wojskowych Zakładów Wydawniczych „Drukarnia”, a następnie członek Oddziału Ostonowego TWZW, słuchaczka szkoły prof. Zaorskiego (tajnego Wydziału Lekarskiego UW), uczestniczka Powstania Warszawskiego, przebywała jako podporucznik AK w obozie jenieckim IV B Mühlberg. Jeszcze na terenie Niemiec wyszła za mąż za por. ....
Odechowskiego z 1 Dywizji Pancerniej gen. Maczka. Po powrocie do kraju dokończyła

studia medyczne i następnie pracowała jako chirurg w szpitalach warszawskich. Zmarła w 1980r. Była odznaczona Krzyżem Walecznych.

Adam Stefanowski podczas okupacji niemieckiej należał do AK pod komendą swego brata w „Elektrowni”. Po upadku Powstania przebywał razem z rodzicami w obozie w Pruszkowie. W latach 50-tych ukończył architekturę na Politechnice Warszawskiej. Pracował jako architekt-projektant m.in. przy budowie osiedli na Saskiej Kępie. Obecnie na emeryturze.

Źródła:

- A PW, syg. ap 520 (Bohdan Stefanowski), ap 29 (Jerzy Stefanowski).
 CAW, syg. VM 25-1838 (Ella Maria Kwiatkowska Stefanowska).
 Dz. Pers. MSWojsk. Nr 59 z dnia 30.12.1922r.
 DW UdsKiOR, relacja Adama Stefanowskiego z 15.11.2001r. i 17. 11. 2001r.
 Monitor Polski nr 64/1931.
 WIEPW, t.4, s. 614.
 Doktorzy Honoris Causa Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2000, s. 75-77.
 Dziesięciolecie Polski Odrodzonej, 1918-1928, Warszawa 1933 (wyd. 2), s. 870 (fot.).
 Jędrzejewicz W., P.O.W. i Batalion Warszawski....., s. 83, 114, 195, 201.
 Nałęcz T., Polska Organizacja Wojskowa....., s. 14, 24.
 Szymańska J., Na terenie rosyjskiego szpitala, w: Wierna służba ....., s. 226.
 Śliwińska L., Liga Kobiet Pogotowia Wojennego, w: Służba Ojczyźnie ....., s. 165.
 Wojewódzki M., W tajnych drukarniach Warszawy 1939-1944. Wspomnienia, Warszawa 1976, s. 267, 326.

Biogramem kobiet z uwagami przez E2 i D.kw. do II tomu „Stronmike UM”
prof. Teresy Friedel II/11

KUMOR Stanisława zob. SKRODZKA Stanisława

KWIATKOWSKA Eugenia zob. MACHAŁA Eugenia

23 VII 05

KWIATKOWSKA (Jaxa-Kwiatkowska) Maria Gabriella zam. STEFANOWSKA (1887-1976), przed I wojną członkini „Zarzewia” i Polskiego Związku Wojskowego we Lwowie, organizatorka i komendantka Oddziału Żeńskiego PDS w Warszawie, od 1914 jako „Ella”, „Dębska” komendantka Oddziału Żeńskiego POW i członkini KN POW w Warszawie; w czasie II wojny zaangażowana w pomoc więźniom Pawiaka

Maria Gabriella Jaxa-Kwiatkowska urodziła się 28 IV 1887 w Twerze w Rosji w rodzinie Stanisława Jaxa-Kwiatkowskiego i Józefy z d. Huszcz. Liceum i studia kończyła we Lwowie. Tam też działała w organizacjach „P” oraz „Z”. Od 1909 była kolejno członkiem „Zarzewia”, „Armii Polskiej” i Drużyn Strzeleckich. W 1909/1910 przeszła szkolenie wojskowe, biorąc udział w pierwszym kursie żeńskim Polskiego Związku Wojskowego, zakończonym egzaminem podoficerskim. Jego członkinie utworzyły Oddział Żeński PZW we Lwowie. Po zamieszkaniu w Warszawie znalazła się w gronie kierowników tajnej Legii Niepodległości, weszła bowiem w charakterze skarbniczki w skład tzw. Zwierzchności Okręgowej w zaborze rosyjskim, której celem było wychowywanie młodzieży w duchu niepodległościowym. Od 1912 była organizatorką i komendantką Oddziału Żeńskiego Polskich Drużyn Strzeleckich w okręgu warszawskim, działając równocześnie jako drużynowa w harcerstwie żeńskim (komendantka skautingu żeńskiego na zabór rosyjski 1913-1914). | - 4

Po wybuchu I wojny światowej zrezygnowała z prowadzenia drużyny harcerskiej i zaangażowała się w wojskową działalność niepodległościową. Jako przedstawicielka PDS w sierpniu 1914 wzięła udział z A. Kocem, K. Rybasiewiczem i A. Tomaszewskim w tajnej naradzie z członkami Związku Walki Czynnej, podczas której dokonano zjednoczenia PDS i ZWC w zaborze rosyjskim i podjęto decyzje o powołaniu POW. We wrześniu lub październiku 1914 została mianowana komendantką powstałego Oddziału Żeńskiego POW w Warszawie, liczącego około 30 członkiń, była równocześnie członkiem Komendy Naczelnej POW. Występowała pod ps. „Ella” oraz „Dębska”. Odtąd przenosiła broń, wyszukiwała lokale na kwatery konspiracyjne, organizowała pracę podległych jej powiaczek i

przydzielala im zadania. W sierpniu 1915, w chwili wyjścia Rosjan z Warszawy, wspólnie ze swoją zastępczynią Jadwigą Barthel de Weydenthal (VM) uczestniczyła w powołaniu Komendy Wojsk Polskich na Zamku Królewskim. Od września 1915 do sierpnia 1916 uczestniczyła też w organizowaniu Poczty Listów Prywatnych POW. W marcu 1916 przeszła do pracy w Centralnym Komitecie Narodowym. Jako jedna z 3 reprezentantek Królestwa (obok I. Moszczeńskiej i J. Marcinkowskiej) brała udział w II zjeździe Ligi Kobiet Galicji i Śląska w Krakowie 11-12 czerwca 1916. W latach 1915-1918 uczestniczyła także w pracach Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego jako członkini Zarządu Naczelnego tej organizacji.

Maria Gabriela Kwiatkowska Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza z dnia 17 maja 1922 została odznaczona Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari V klasy z nr. Krzyża 7565. We wniosku o nadanie jej tego odznaczenia sporządzonym w dniu 1 III 1920 kpt. Kazimierz Libelt pisał: *„Ella” Kwiatkowska Stefanowska od zaczątków Polskiej Organizacji została naznaczona na odpowiedzialne stanowisko komendantki Oddziału Żeńskiego P.O.W. w Warszawie. Pod jej kierownictwem powstaje silna organizacja żeńska dostarczająca stale Komendzie Naczelnej wywiadowczynie, kurierki i pracownice do techniki wybuchowej. Ella Kwiatkowska sama bierze udział w wyszkoleniu bojowym oddziału żeńskiego, a następnie przeprowadza szereg wywiadów z poświęceniem i narażeniem życia. Jest duszą środowiska warszawskiej organizacji i w najtrudniejszych momentach podtrzymuje na duchu słabszych. Zorganizowana przez nią pomoc techniczna pozwala Komendzie Naczelnej zachować całkowitą konspirację i ująć rąk policji rosyjskiej. Jako członek Komendy Naczelnej Kwiatkowska bierze udział w opracowaniu wszystkich akcji przeprowadzanych na tyłach wojsk rosyjskich, nie cofając się przed ich wykonaniem, jak to miało miejsce w przededniu opuszczenia Warszawy przez wojska rosyjskie, gdy sama pracowała w najtrudniejszych warunkach konspiracji przygotowując materiały wybuchowe dla warszawskiego oddziału lotnego... .”* Była także odznaczona KNzM (1931), wyróżniona Odznaką „Za wierną służbę” oraz Krzyżem POW.

W 1918 wyszła za mąż za Bohdana Stefanowskiego, z którym miała troje dzieci. Nie pracowała zawodowo zajmując się wychowaniem dzieci i prowadzeniem domu. Uczestniczyła także w pracach Naczelnictwa ZHP, Związku b. Drużyniaczek oraz Związku b. Peowiaków, w którym była członkinią Zarządu Głównego.

W czasie II wojny światowej uczestniczyła w niesieniu pomocy więźniom Pawiaka. Współpracowała ściśle z wieloma swoimi dawnymi podkomendnymi i towarzyszkami walki o niepodległość, m.in. W. Gertz (VM), Z. Herfurtową (VM), D. Wyszyską i W. Pełczyńską (VM). Po upadku Powstania przebywała z mężem i synem Adamem w obozie w Pruszkowie.

ii/B

Po wojnie nie pracowała zawodowo, zajmując się nadal domem i rodziną. Zmarła w Warszawie 18 V 1976, pochowana w grobowcu rodzinnym na Powązkach.

V, 6

Mąż Marii, Bohdan Stefanowski (1893-1976), w czasie I wojny doradca techniczny zakładów przemysłowych na południu Rosji, po wojnie prof. na Katedrze Termodynamiki Technicznej Politechniki Warszawskiej, w czasie II wojny uczestniczył w tajnym nauczaniu PW, brał udział w rozszyfrowaniu konstrukcji i działania niemieckich rakiet V-1 i V-2, ranny w Powstaniu, po wojnie ponownie prof. na PW. Syn Jerzy, (ur. 1920), w konspiracji dowódca plutonu AK „Elektrownia”, w Powstaniu w Zgrupowaniu „Krybar” następnie „Zaremba-Piorun”, jeńiec obozów, po wojnie asystent na Wydziale mechanicznym PW. Córka Maria, zam. Odechowska (1922-1980), ppor., ps. „Krystyna”, w konspiracji kierowniczką Zespołu II Tajnych Wojskowych Zakładów Wydawniczych „Drukarnia”, potem członkini Oddziału Ostonowego TWZW, uczestniczka Powstania Warszawskiego, więźniarka obozu jenieckiego IV B Mühlberg, po wojnie chirurg w szpitalach warszawskich. Syn Adam (ur. 1927), w konspiracji AK w „Elektrowni”, po wojnie architekt-projektant.

IM 6

APAK, T. 3070/WSK; A PW, sygn. Ap. 520, ap. 29; CAW, sygn. VM 25-1838 (Kwiatkowska Stefanowska M.).Dz. Pers. MSWojsk. Nr 59 z 30 XII 1922; DW UdsKiOR, rel. Stefanowskiego A. z 15 XI 2001 i 17 XI 2001; MP 1931, nr 64;

Bagiński H., *U podstaw organizacji Wojska Polskiego 1908-1914*, Warszawa 1935, s.55, 83; Barthel de Weydenthal, H. Stattlerówna, *Oddział Żeński POW*, w: *Służba Ojczyźnie*, s.78, 80, 83, 85; Belcikowski A., *Polska Organizacja Wojskowa. Zarys dziejów*, Warszawa 1939, s. 8; Dufurat, *Kobiety...*, passim; *Dziesięciolecie ...*, s. 870 (fot.); Filipow K., *Order Virtuti Militari 1792-1945*, Warszawa 1990, s. 115; Jędrzejewicz W., *POW i Batalion Warszawski. Moja służba 1914-1915*, Warszawa, s. 83, 114, 195, 201; *Kawalerowie VM...*, Polak, s. 210; Kwiatkowska-Jaxa M., *Oddział Żeński POW*, w: *Wierna Służba...*, s. 205-208; Nałęcz, *POW ...*, s. 14, 24; Peptłoński A., *Wywiad w wojnie polsko-bolszewickiej 1919-1920*, Warszawa 1999, s. 24; Pobóg-Malinowski, *Najnowsza...*, t. 1, s. 274; Prażmowska W., *Ze wspomnień harcerskich (Warszawa 1915-1918 r.)*, w: *Służba Ojczyźnie...*, s. 138; Szymańska J., *Na terenie rosyjskiego szpitala*, w: *Wierna służba ...*, s. 226; Śliwińska L., *Liga Kobiet Pogotowia Wojennego*, w: *Służba Ojczyźnie...*, s. 165; Wesołowski, *Order VM...*, s. 338; *Wierna Służba* s. 28, 32, 205, 207 [wielokrotnie wymieniana jako Ela Kwiatkowska]; *WIEPW*, t. 4, s. 614; Wojewódzki M., *W tajnych drukarniach Warszawy 1939-1944. Wspomnienia*, Warszawa 1976, s. 267, 326; Zawadzka, *Harcerstwo żeńskie na wschodzie...*, s. 207, 255, 336; Zawiszanka Z., *Poprzez fronty...*, s. 129; *Życie Warszawy* 1976, nr 120 (nekrolog); Ziemiański, *Praca kobiet...*, s. 141, 142.

Oprac. Elż i D.W.

KWIATKOWSKA (Jaxa-Kwiatkowska) Maria Gabriella zam. STEFANOWSKA (1887-1976), członkini „Zarzewia” i Polskiego Związku Wojskowego we Lwowie, organizatorka i komendantka Oddziału Żeńskiego PDS w Warszawie, od 1914 ^{jak Ella Debska} komendantka Oddziału Żeńskiego POW w Warszawie, ^{W Warszawie} członkini KN POW pod ps. „Ella”, „Debska”; w czasie II wojny zaangażowana w pomoc więźniom Pawiaka

II 92
II/14

for?

(904)

wydruk 12 VII 05

II/15

KWIATKOWSKA (Jaxa-Kwiatkowska) Maria Gabriella zam. STEFANOWSKA (1887-1976), ps. „Ella”, „Dębska” członkini „Zarzewia” i Polskiego Związku Wojskowego we Lwowie, organizatorka i komendantka Oddziału Żeńskiego PDS w Warszawie, od 1914 komendantka Oddziału Żeńskiego POW w Warszawie,

Maria Gabriella Jaxa-Kwiatkowska urodziła się 28 IV 1887 w Twerze w Rosji w rodzinie Stanisława Jaxa-Kwiatkowskiego i Józefy z d. Huszcz. Liceum i studia kończyła we Lwowie. Tam też działała w organizacjach „P” oraz „Z”. Od 1909 była kolejno członkiem „Zarzewia”, „Armii Polskiej” i Drużyn Strzeleckich. W 1909/1910 przeszła szkolenie wojskowe, biorąc udział w pierwszym kursie żeńskim Polskiego Związku Wojskowego, zakończonym egzaminem podoficerskim. Jego członkinie utworzyły Oddział Żeński PZW we Lwowie. Po zamieszkaniu w Warszawie znalazła się w gronie kierowników tajnej Legii Niepodległości, weszła bowiem w charakterze skarbniczki w skład tzw. Zwierzchności Okręgowej w zaborze rosyjskim, której celem było wychowywanie młodzieży w duchu niepodległościowym. Od 1912 była organizatorką i komendantką Oddziału Żeńskiego Polskich Drużyn Strzeleckich w okręgu warszawskim, działając równocześnie jako drużynowa w harcerstwie żeńskim (komendantka skautingu żeńskiego na zabór rosyjski 1913-1914).

Po wybuchu I wojny światowej zrezygnowała z prowadzenia drużyny harcerskiej i zaangażowała się w wojskową działalność niepodległościową. Jako przedstawicielka PDS w sierpniu 1914 wzięła udział z A. Kocem, K. Rybasiewiczem i A. Tomaszewskim w tajnej naradzie z członkami Związku Walki Czynnej, podczas której dokonano zjednoczenia PDS i ZWC w zaborze rosyjskim i podjęto decyzje o powołaniu POW. We wrześniu lub październiku 1914 została mianowana komendantką powstałego Oddziału Żeńskiego POW w Warszawie, liczącego około 30 członkiń, była równocześnie członkiem Komendy Naczelnej POW. Występowała pod ps. „Ella” oraz „Dębska”. Odtąd przenosiła broń, wyszukiwała lokale na kwatery konspiracyjne, organizowała pracę podległych jej powiaczek i przydzielala im zadania. W sierpniu 1915, w chwili wyjścia Rosjan z Warszawy, wspólnie ze swoją zastępczynią Jadwigą Barthel de Weydenthal (VM) uczestniczyła w powołaniu Komendy Wojsk Polskich na Zamku Królewskim. Od września 1915 do sierpnia 1916 uczestniczyła też w organizowaniu Poczty Listów Prywatnych POW. W marcu 1916 przeszła do pracy w Centralnym Komitecie Narodowym. Jako jedna z 3 reprezentantek Królestwa (obok I. Moszczeńskiej i J. Marcinkowskiej) brała udział w II zjeździe Ligi Kobiet Galicji i

Śląska w Krakowie 11-12 czerwca 1916. W latach 1915-1918 uczestniczyła także w pracach Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego jako członkini Zarządu Naczelnego tej organizacji.

Maria Gabriela Kwiatkowska Dekretem Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza z dnia 17 maja 1922 została odznaczona Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego *Virtuti Militari* V klasy z nr. Krzyża 7565. We wniosku o nadanie jej tego odznaczenia sporządzonym w dniu 1 III 1920 kpt. Kazimierz Libelt pisał: *„Ella” Kwiatkowska Stefanowska od początków Polskiej Organizacji została naznaczona na odpowiedzialne stanowisko komendantki Oddziału Żeńskiego P.O.W. w Warszawie. Pod jej kierownictwem powstaje silna organizacja żeńska dostarczająca stale Komendzie Naczelnej wywiadowczynie, kurierki i pracownice do techniki wybuchowej. Ella Kwiatkowska sama bierze udział w wyszkoleniu bojowym oddziału żeńskiego, a następnie przeprowadza szereg wywiadów z poświęceniem i narażeniem życia. Jest duszą środowiska warszawskiej organizacji i w najtrudniejszych momentach podtrzymuje na duchu słabszych. Zorganizowana przez nią pomoc techniczna pozwala Komendzie Naczelnej zachować całkowitą konspirację i ująć ręk policji rosyjskiej. Jako członek Komendy Naczelnej Kwiatkowska bierze udział w opracowaniu wszystkich akcji przeprowadzanych na tyłach wojsk rosyjskich, nie cofając się przed ich wykonaniem, jak to miało miejsce w przededniu opuszczenia Warszawy przez wojska rosyjskie, gdy sama pracowała w najtrudniejszych warunkach konspiracji przygotowując materiały wybuchowe dla warszawskiego oddziału lotnego... .”* Była także odznaczona KNzM (1931), wyróżniona Odznaką „Za wierną służbę” oraz Krzyżem POW.

W 1918 wyszła za mąż za Bohdana Stefanowskiego, z którym miała troje dzieci. Nie pracowała zawodowo zajmując się wychowaniem dzieci i prowadzeniem domu. Uczestniczyła także w pracach Naczelnictwa ZHP, Związku b. Drużyniaczek oraz Związku b. Peowiaków, w którym była członkinią Zarządu Głównego.

W czasie II wojny światowej uczestniczyła w niesieniu pomocy więźniom Pawiaka. Współpracowała ściśle z wieloma swoimi dawnymi podkomendnymi i towarzyszkami walki o niepodległość, m.in. W. Gertz (VM), Z. Herfurtową (VM), D. Wyszynską i W. Pełczyńską (VM). Po upadku Powstania przebywała z mężem i synem Adamem w obozie w Pruszkowie.

Po wojnie nie pracowała zawodowo zajmując się nadal domem i rodziną. Zmarła w Warszawie 18 V 1976, pochowana w grobowcu rodzinnym na Powązkach.

Mąż Marii, Bohdan Stefanowski (1893-1976), w czasie I wojny doradca techniczny zakładów przemysłowych na południu Rosji, po wojnie prof. na Katedrze Termodynamiki Technicznej Politechniki Warszawskiej, w czasie II wojny uczestniczył w tajnym nauczaniu PW, brał udział w rozszyfrowaniu konstrukcji i działania niemieckich rakiet V-1 i V-2, ranny

w Powstaniu, po wojnie ponownie prof. na PW. Syn Jerzy, (ur. 1920), w konspiracji dowódca plutonu AK „Elektrownia”, w Powstaniu w Zgrupowaniu „Krybar” następnie „Zaremba-Piorun”, jeniec obozów, po wojnie asystent na Wydziale mechanicznym PW. Córka Maria, zam. Odechowska (1922-1980), ppor., ps. „Krystyna”, w konspiracji kierowniczką Zespołu II Tajnych Wojskowych Zakładów Wydawniczych „Drukarnia”, potem członkini Oddziału Osłonowego TWZW, uczestniczka Powstania Warszawskiego, więźniarka obozu jenieckiego IV B Mühlberg, po wojnie chirurg w szpitalach warszawskich. Syn Adam (ur. 1927), w konspiracji AK w „Elektrowni”, po wojnie architekt-projektant.

APAK, T. 3070/WSK; A PW, sygn. Ap. 520, ap. 29; CAW, sygn. VM 25-1838 (Kwiatkowska Stefanowska M.).Dz. Pers. MSWojsk. Nr 59 z 30 XII 1922; DW UdsKiOR, rel. Stefanowskiego A. z 15 XI 2001 i 17 XI 2001; MP 1931, nr 64;

Bagiński H., *U podstaw organizacji Wojska Polskiego 1908-1914*, Warszawa 1935, s.55, 83; Barthel de Weydenthal, H. Stattlerówna, *Oddział Żeński POW*, w: *Służba Ojczyźnie*, s.78, 80, 83, 85; Bełcikowski A., *Polska Organizacja Wojskowa. Zarys dziejów*, Warszawa 1939, s. 8; Dufurat, *Kobiety...*, passim; *Dziesięciolecie ...*, s. 870 (fot.); Filipow K., *Order Virtuti Militari 1792-1945*, Warszawa 1990, s. 115; Jędrzejewicz W., *POW i Batalion Warszawski. Moja służba 1914-1915*, Warszawa, s. 83, 114, 195, 201; *Kawalerowie VM...*, Polak, s. 210; **Kwiatkowska-Jaxa M.**, *Oddział Żeński POW*, w: *Wierna Służba...*, s. 205-208; Nałęcz, *POW ...*, s. 14, 24; Peptoński A., *Wywiad w wojnie polsko-bolszewickiej 1919-1920*, Warszawa 1999, s. 24; Pobóg-Malinowski, *Najnowsza...*, t. 1, s. 274; Prażmowska W., *Ze wspomnień harcerskich (Warszawa 1915-1918 r.)*, w: *Służba Ojczyźnie...*, s. 138; Szymańska J., *Na terenie rosyjskiego szpitala*, w: *Wierna służba ...*, s. 226; Śliwińska L., *Liga Kobiet Pogotowia Wojennego*, w: *Służba Ojczyźnie...*, s. 165; Wesołowski, *Order VM...*, s. 338; *Wierna Służba* s. 28, 32, 205, 207 [wielokrotnie wymieniana jako Ela Kwiatkowska]; *WIEPW*, t. 4, s. 614; Wojewódzki M., *W tajnych drukarniach Warszawy 1939-1944. Wspomnienia*, Warszawa 1976, s. 267, 326; Zawadzka, *Harcerstwo żeńskie na wschodzie...*, s. 207, 255, 336; Zawiszanka Z., *Poprzez fronty...*, s. 129; *Życie Warszawy* 1976, nr 120 (nekrolog); Ziemiański, *Praca kobiet...*, s. 166.

Przyjęcie J. Dufnel e-mailem 24.4.18

II/18

KWIATKOWSKA Maria, zam. STEFANOWSKA, ps. „Ella”, „Dębiska” (1887-1976)

Brak zdjęcia

Maria Gabriella z Jaxa- Kwiatkowskich Stefanowska urodziła się w 1887 r. W 1909 r. została członkinią Polskiego Związku Wojskowego, a następnie od 1910 r. tajnej organizacji „Armia Polska” we Lwowie. W 1909/1910 r. przeszła szkolenie wojskowe, biorąc udział w pierwszym kursie żeńskim PZW, zakończonym egzaminem podoficerskim. Jego członkinie utworzyły Oddział Żeński lwowskiego PZW. Po powrocie do Warszawy Maria Kwiatkowska znalazła się w gronie kierowników tajnej Legii Niepodległości, weszła bowiem w charakterze skarbniczki w skład tzw. Zwierzchności Okręgowej w zaborze rosyjskim. Jej celem było wychowywanie młodzieży w duchu niepodległościowym. W latach 1912-1913 i 1913-1914 była organizatorką i komendantką Oddziału Żeńskiego Polskich Drużyn Strzeleckich w okręgu warszawskim. Równocześnie działała jako drużynowa w żeńskim skautingu.

Po wybuchu I wojny światowej zrezygnowała z prowadzenia drużyny harcerskiej i zaangażowała się w pracę niepodległościową. Jako przedstawicielka PDS w sierpniu 1914 r. wzięła udział w tajnej naradzie z członkami Związku Walki Czynnej, podczas której podjęto decyzje o powołaniu POW. We wrześniu została komendantką Oddziału Żeńskiego POW w Warszawie, będąc jednocześnie członkinią Komendy POW. W służbie POW zajmowała się nie tylko organizacją pracy podległych jej powiaczek i przydzielaniem im zadań, ale także sama przenosiła broń i wyszukiwała lokale na kwatery konspiracyjne. Od września 1915 r. do sierpnia 1916 r. uczestniczyła w organizowaniu Poczty Listów Prywatnych POW. Pracowała też w Centralnym Komitecie Narodowym. Była także członkinią Prezydium Naczelnego Zarządu Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego. W czerwcu 1916 r. - jako jedna z trzech reprezentantek Królestwa (obok Izy Moszczeńskiej i Jadwigi Marcinkowskiej) - wzięła udział w II zjeździe Ligi Kobiet Galicji i Śląska w Krakowie.

O losach powojennych i życiu prywatnym Marii Kwiatkowskiej nic nie wiadomo. Zmarła w Warszawie 18 maja 1976 r.

Za swoją działalność w POW została odznaczona Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego *Virtuti Militari* V klasy.

BIBLIOGRAFIA

Nekrolog w „Życiu Warszawy”, 1976, nr 120; Bagiński H., *U podstaw organizacji Wojska Polskiego 1908-1914*, Warszawa 1935, s.55, 83; Barthel de Weydenthal, H. Stattlerówna, *Oddział Żeński POW*, w: *Służba Ojczyźnie*, s.78, 80; Bełcikowski A., *Polska Organizacja Wojskowa. Zarys dziejów*,

Warszawa 1939, s. 8; Dufurat, *Kobiety...*, passim; Jędrzejewicz W., *POW i Batalion Warszawski. Moja służba 1914-1915*, Warszawa 1939, s.114; **Kwiatkowska-Jaxa M.**, *Oddział Żeński POW*, w: *Wierna Służba...*; Nałęcz T., *Polska Organizacja Wojskowa 1914-1918*, Wrocław 1984, s. 14; Peptoński A., *Wywiad w wojnie polsko-bolszewickiej 1919-1920*, Warszawa 1999, s.24; Prażmowska W., *Ze wspomnień harcerskich (Warszawa 1915-1918 r.)*, w: *Służba Ojczyźnie...*, s. 138; Szymońska J., *Na terenie rosyjskiego szpitala*, w: *Wierna Służba...*, s. 226; Zawiszanka Z., *Poprzez fronty...*, s. 129.

Przyjęte do A. Gies'lik e-mailom 22.05.05

11/20

MARIA KWIATKOWSKA (STEFANOWSKA) „Ella”

Maria Gabriella z Jaxa- Kwiatkowskich Stefanowska, ps. „Ella” „Dębska”, urodziła się w 1877 r. W 1909 r. brała udział w tajnej organizacji „Armia Polska” we Lwowie i w harcerstwie. Brała udział w żeńskim kursie Polskiego Związku Wojskowego w 1910 r. we Lwowie. W 1912 r. założyła w Warszawie Koło Żeńskie Polskich Drużyn Strzeleckich. Opuściła harcerstwo, by oddać się całkowicie pracy niepodległościowej. Po powstaniu POW, została komendantką Oddziału Żeńskiego w Warszawie, liczącego około 30 członkiń. Jej zastępczynią była Jadwiga Barthel de Weydenthal. W służbie POW przenosiła broń, wyszukiwała lokale na kwatery konspiracyjne, organizowała pracę podległych jej powiastek i przydzielała im zadania. Wchodziła w skład Komendy POW. Uczestniczyła też w organizacji Poczty Listów Prywatnych POW IX 1915-VIII 1916. Pracowała w Centralnym Komitecie Narodowym. Jako jedna z 3 reprezentantek Królestwa (obok Izy Moszczeńskiej i Jadwigi Marcinkowskiej) brała udział w II zjeździe Ligi Kobiet Galicji i Śląska w Krakowie 11 i 12 czerwca 1916 r. Członkini Prezydium NZ Ligi Kobiet Pogotowia Wojennego.

Zmarła w Warszawie 18 maja 1976 r. w wieku 89 lat.

Bibliografia:

Nekrolog w „Życiu Warszawy”, 1976, nr 120; Dufnat J., *Od Ligi Kobiet...* passim]; T. Nałęcz, *Polska Organizacja Wojskowa 1914-1918*, Oss. 1984, s. 14; *Służba Ojczyźnie*, s. 83, 85, 138; *Wierna Służba* s. 28, 32, 205, 207, 226 [wielokrotnie wymieniana jako Ela Kwiatkowska].

IV Korespondencja KA

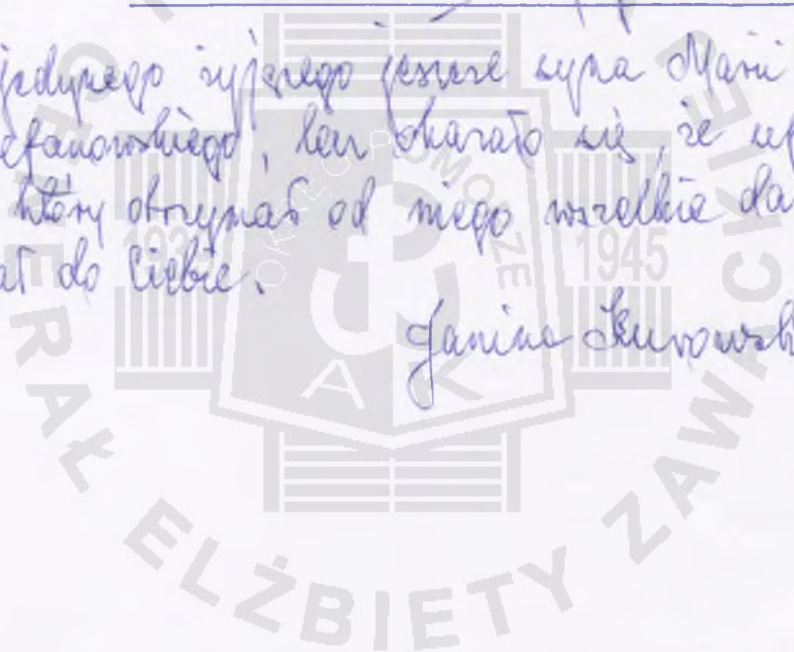

Wzrost do biogramu MARIII STEFANOWSKIEJ,
VM z obrzeu i. mojemu s'miatowej.

IV-1

Wskazuję do jedynego i jęnego p'ersone s'yma Marii Stefanowickiej
ini. Adama Stefanowickiego, ten skarato się, że upredził mi
p'obu. SULEJ, który otrzymał od niego wszelkie dane. Napewno
j'nie j' p'ochodzi do Ciebie.

Janina Kucowska

T. 3040/WSK

POW

KWIATKOWSKA Maria
(JAXA - KWIATKOWSKA)
zam. Stefanowska
ps. "Ella", "Dębska"

V. Nazwiskowe karty informacyjne

i

UM

POW

KWIATKOWSKA Marie Gabriela
zem. Stefanowska

- dane o niej mogą znaleźć się w
aktach JPN o sygn. JPN GDO69/72 (571/VI)

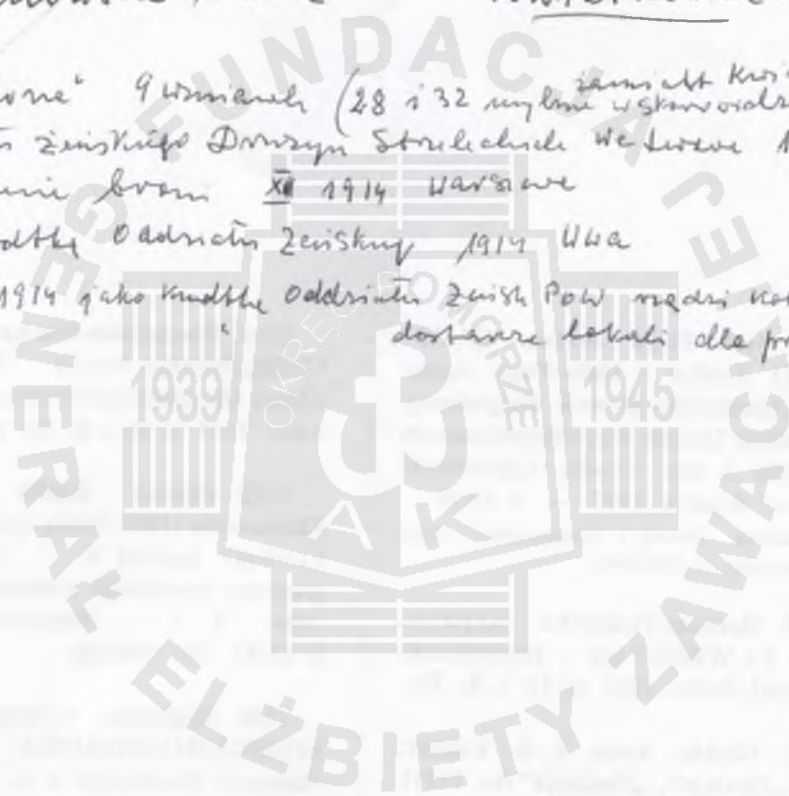
Zob. Koresp. E2 z JPN, list 223 z 2004,
d.kor. 1704 (p. 830/04, B553)

Stefanowska Marie

Kwiatkowska Marie, ob. Dolska

- 206 w Wiedniu 9 Wymiarach (28 i 32 myśli w skowronkach) ^{zamiast Kwiatkowskiej} jakoby cesary kim
- 205 Oddział Związków Damskich Strzelecze w Warszawie 1910r
- 311 praca w domu ^X 1914 Warszawa
- 226 jest Kandydatką Oddziału Związków 1914 Włocławek
- 237 } Perini 1914 jako Kandydatka Oddziału Związków Pow. wędzi Kółportarim
- 236 } ^{dotychczas lokali dla pragnących do 2 I Przemysłu}
- 244 }
- 262 }

STEFANOWSKA Maria ps. „Krystyna” POW

ur. 1922, córka Stefanowska z POW, żyje wnuczka

Źródło: inf od J. Kurowskiej 2 XII 2002

UM

POW

STEFANOWSKA Maria Gebmiele
1 Kwietkowska 1

- w jej skład w JPN Gdansk brak
wzmianki o udziale w walce z
okupantem w szeregach AK

2ob. konesp. E2 2 J. Giesielska, e-mail z 11/05
lp. 450/05, B 981

D. Kw. 05

i

VIM

POW

KWIATKOWSKA - Stefanowska Marie

Zob. Pobdg - Melimowska W. "Najnowsze historie
polityczne Polski", Paryż 1953,
Dok. 1501 P. I, s. 274

i

VM

POW

KWIATKOWSKA- Stefanowska Elle

- odznaczona VM za udział w POW

1939

1945

zob. Filipow K., Order VM 1792-1945, Wwe 1990,
s. 115

Dkt IV 04

i

VM

POW

KWIATKOWSKA

Marie

ps. "Elle"

- stała na czele utworzonego we wrześniu 1914 r. Oddziału Żeńskiego, który w październiku 1914 r. liczył już 30 osób, jednocześnie była członkiem warszawskiej komendy POW (KNI)
- zadaniami Oddz. Żeńskiego było prowadzenie wysiedu i przekazywanie wiadomości do I Brygady przez linię frontu

Zob. Pełonińska A., Wyniewa W. w: Wzrost pol. - kdz.

D.k. 1004

1913-1920

Wzrost 1922, s. 24

Verte

oddział dzieli się na 4 sekcje: wynie-
dowczą, kalportowską, intendentury i
sewiternię

i

UM

POW

KWIATKOWSKA Maria Gebiela
zem. Stefanowska

- komendantka skautingu żeńskiego na
Zem. nosyjski 1913-1914
- przyjechała do Wilna w 1913 r. z Komendy
Naczelnej w Warszawie

Zap. Zewadzka, Heterstwo żeńskie na wschodzie...
s. 255, 336

Dk. 704.

111

FUNDACJA VM

Lwów

Kwiatkowska Kleric, mawcyrka

listopad 1948 Lwów

Pracownicy samiternu parstawety uctydamist po zwofce
miejem lwowe pome Ukraimce 1945
w prymberu przy ul. Teatynisky pracoanta M.R.
od 4 XI

Zawadzka F. 276 Hacerstwo Zwisli me Wschodan 5 24,25,91

VM

Kwiatkowska Maria Gabriella Ele
członek Komandy Związku Skautek Polskich

s. 207 odwróciła w Marcu 1916 drugą mg skanta-
-49 w Sielcach (obwód Polesko-Podlaski)
im. Z. Platow

s. 255 prowadziła w łodzi kurs instruktorski razem
z Falkowską w kwietniu 1914r dla Hilnianek

zob Harcerstwo Związku na Wschodzie s 207,
245
255

i

UM
KWIATKOWSKA Marię Gabriele
z domu Stefanowska

- komendantka / klub estonijski K-dy Maer w Warszawie
niezobowiązująco / skautingu żyńskiego
niezobowiązująco / rosyjski 1913-14

zob. A. Zawadzka „Hewelstwo żyńskie nie
wschodniemi ziemiedzi RP 1911-1945”
w-wę 1998, s. 255, 336

D.K. 1103

i

UM
KWIATKOWSKA - Stefanowska Elbe II.

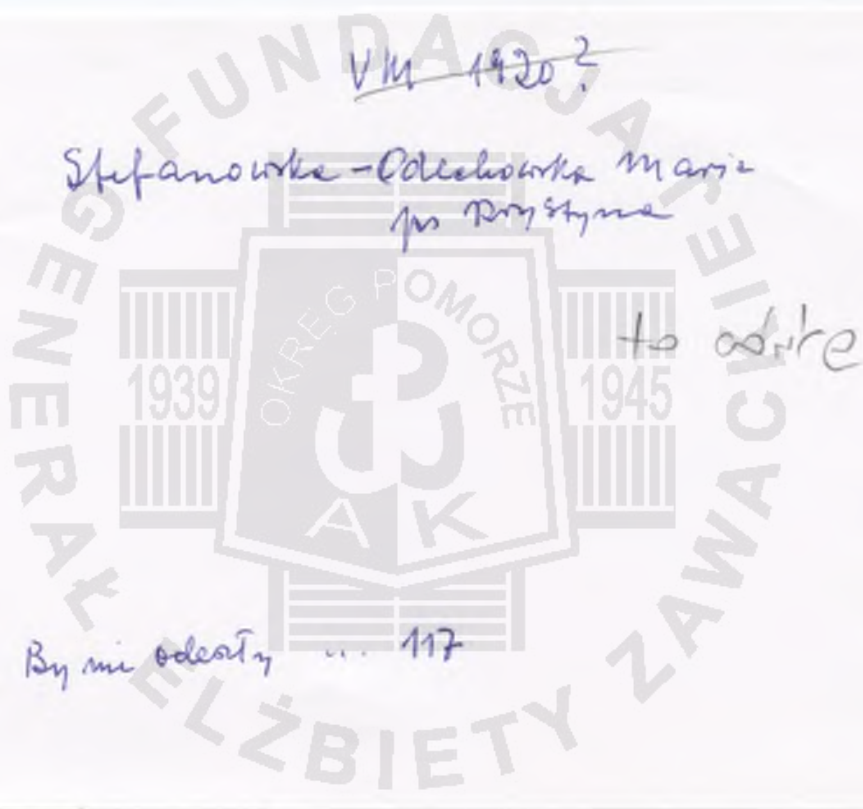
Pobiel „ Kaw. UM 1792-1945. Wykazy adne -
czonych ... s. 210

Dk. II 03

~~VM 1430 2~~

Stefanówka - Odlechowka Maria
in Dąbrowa

to adre

By mi odesłać nr. 117

~~Vlt~~

1920
T. 1

Stefanowska Maria „Kryptyme”

„Komisja sekretariatu i legacji TWZ”
(kryptom „S”) kierowała Maria Rutkowska-Mi-
niszewska, pracowały tu również Maria Stefanow-
ska „Kryptyme” i ...
dla potrzeb BZP. kę ...
dla ZOB ...

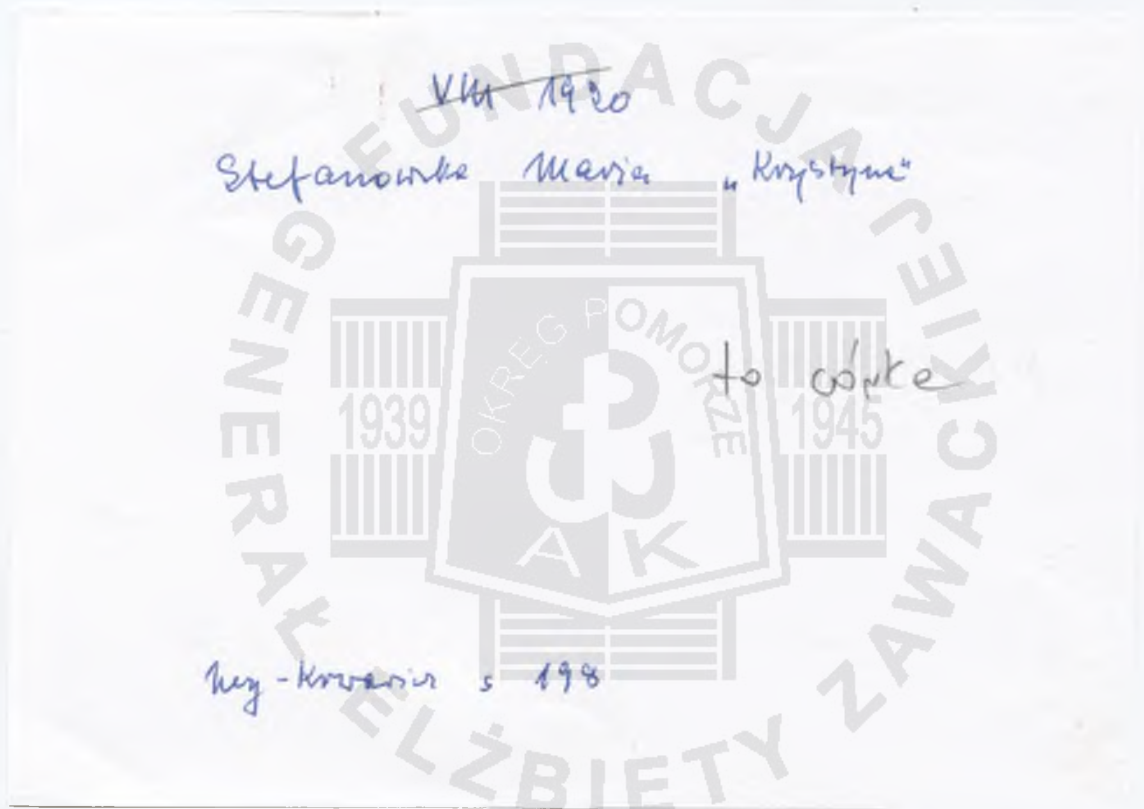
Wykonawcy dokumenty
komplety dokumenty

5.338 w czasie Państwa porobada w Oddziale Osnowy. WZW
gala przesunila ~~WZW~~ mi bede rozprawal i tworzyli dom-
karni - ci podziwial z opamowawali doniesienach

⊗ Tajne Wykaze Z alwady Wydawnice

zob. Maruzg., BZP. 5 162, 338

to cónke

VII 1980

Stefanowka Maria "Kryształ"

1939

OKREG POMOCZE

1945

to córka

Kry - Krowiec 5 198

bezpłatnie

Leg. Polskie

STEFANOWSKA Elżb. Elż.
12.5, nr. 7565, 1992, 05. 17

Żoł. P. Besotowski Orderu Wirtuti Elżb. Elż.
i Jego Kawalerowie
Lakewood Press, Elżb. Elż., Florida, USA
str. 338, 1992.

4 Dec 99

POW VII? Gmina
(proszę o uw)

Kwiatkowski M. ps. Ste'
należała do pierwszego kierownictwa POW

zob J Natecz "Polska Org. Wojna 1914-1918"
kwa 1984. s. 14, 24

podaje G Gorski "Stare wojny. Kola 4 202 17K"
art w "Dziś i Kąjnowa" Rocznik XX - 1988, s. 21

zob G Gorski art do 3 części "Stare wojny ..."

czy to Stefanowski
zaw. Kwiatkowski?

T: 3020/WSK

STEFANOWSKA POW

Marie

Anna
(przed 1945)

zew. Kwiatkowski M. ps. Ela

nauczycielka do pierwszego kierownika POW

rob J Matecz "Polska Org. Wojak. 1914-1918"
kwa 1984. s. 14, 24

podaje q gorski "Siwby Wojak. kolo 4 202 PK"

art w "Dziwi Kajmowa" Rocznik XX - 1988, s. 121

rob q gorski art do 3 czesci "Siwby Polek ..."

POW

Kwiatkowska Maria "Silla"

S. 14   " ... ^{zob. no} 170 sierpnia 1914 r. odbył się zebrański z udziałem
Marii Kwiatkowskiej, A. Koca, K. Rybaniowskiej i A.
PDS ← Tomaszewskiego, na którym wspólnie zdecydowano o
→ zjednoczeniu sił PDS (Polskie Dmory) i
Rybaniowa ← Strzeleckiego ZHC (Związek Walki Czynnej), na cele
przejęcia organizacji stanął Rybaniowski. Firma
została zarejestrowana w Koc.
ZHC
zob. T. Mader, "Polska" s. 14, 24

verte

S.24

verte

Wzrostad Komendy POW (Stadse centrale)
masyri galy nly ter Polke Komenda Wojtkowa,
wchodni T. Zmlisiki, Komendant,
Rybaniswiz (pisu u XI 1914 rliurawny do Redakci)
Tomianowki, Libisiki K. i P Koc i "Ella".

↳ Lot I 1915 do VII 1915 stiesdraj pleciwki u Mos.
Kra, Piotrogrodzie i Wilnie)
Koc u maju 1915 podaj si prus Skandz-
nasy do Pitandskogo z raportami.

22 X 1914 r. przybył do Warszawy od Pił-
sudskiego Zdzisław Berki jako kandydat na
miejscow. w pow. POH
Zdzisław Berki

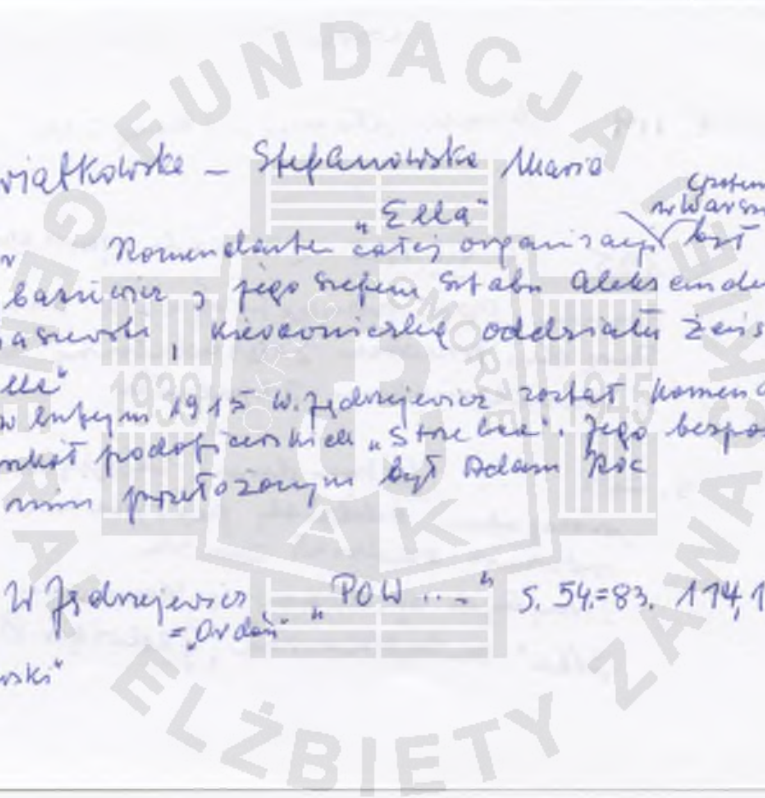
Rwiatekowskie - Stefanowska Maria

1914 r. Komendantka "Ella"
Rybarskiej, jego siostrą była Aleksandra To-
maszewska, kierowniczką oddziału żeńskiego
"Ella"
W lutym 1915 w. podległa została komendantka
oddziału podległa cenzurze "Strelka", jego bezpośred-
nim przełożonym był Adam Róś

Centrum Redon
w Warszawie
był Karol

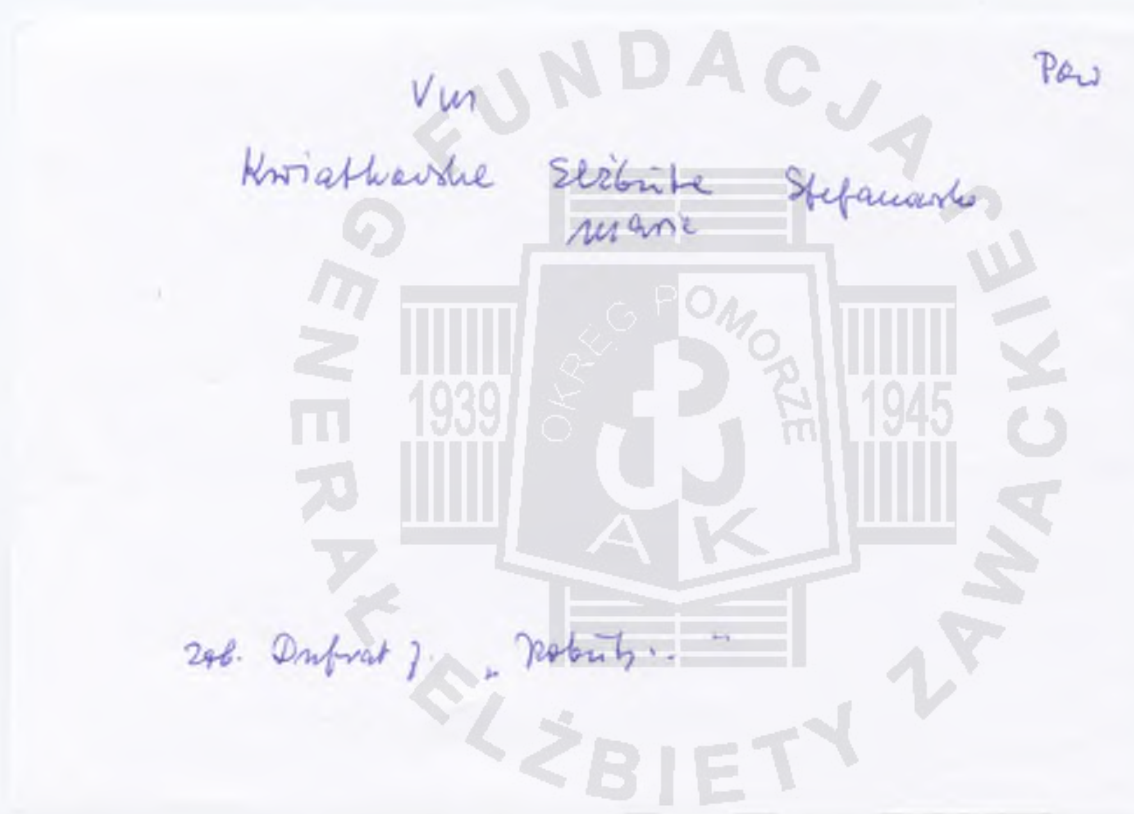
Zdzisław W. podległa cenzurze "Strelka" POW ... s. 54-83, 174, 195, 201
"Ordeń"

Zdzisław Berki = Berki

- 1915
- S. 114 ^{notki} brak strony niekrytycznej
- S. 195 4 VIII 1915 (kwestia opuszczenia wsi...)
 Bomby POW przygotowywano skądś
 Parę dni przedem zafundowania do miast 2. Siles
 i Mielskim Zapalniczkami
- S. 209. ... (w tym dniu) zaczęły nadergić po-
 nownie oddziały powiatowe. Udział
 w nich oddział zwiast
 Przybyli oficerowie z Komendy POW... w tym
 Siles * Kwiatkowski, Jędrzejak, Dąbka i inni

nowe karty informacyjne
(kzw. wypisy ze źródeł)

Rwiatkowska - Stefanowska
Przegląd Kwartki -

22 21/91

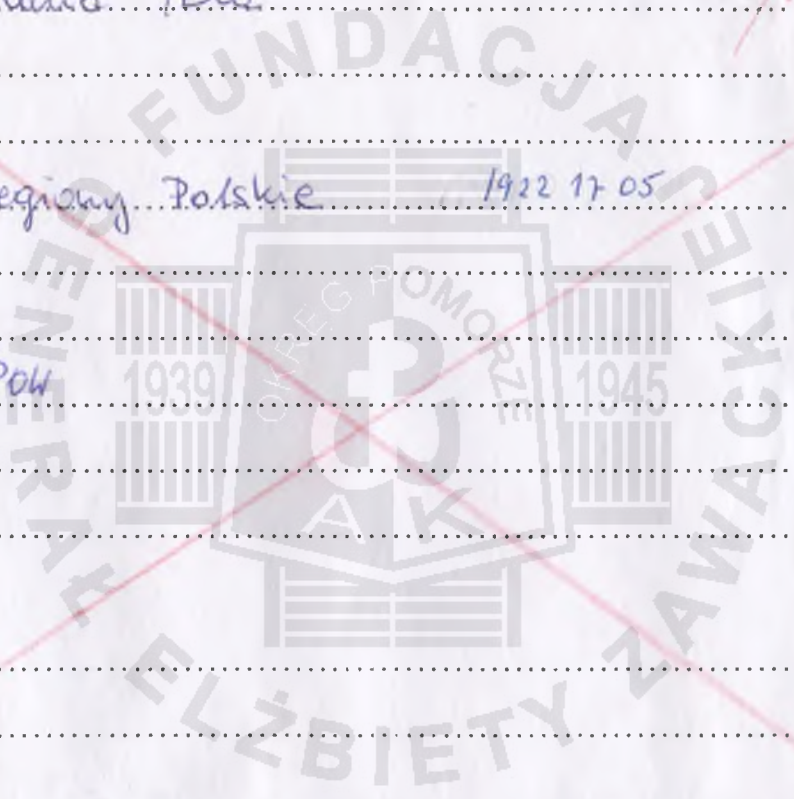
MS

Rwiatkowska

Op. Dębska

- 1. N Stefanowska
- 2. I.ps. Mania, Ela
- 3. ur. ....
- 4. st. ....
- 5. Org. Legiony Polskie 1922 17 05
- 6. przydz. Polw 1930 1945
- 7. funkcje
- 8. nr 7565
- 9. źr. Wesot. s. 338 i 508

1920

fanowska, Maria, Ede, 1920, obyw., 756 5, leg. Polskie, 17.05.1922, s. 338

Lit. 'Witna Strube' 9 omiank

KWIATKOWSKA Maria

